

A MAGYAR-CSEHSZLOVÁK KERESKEDELMI TÁRGYALÁSOK AZ 1920-AS ÉVEKBEN

The Hungarian-Czechoslovak Trade Negotiations in the 1920s

Gyúrósi Pál¹

Absztrakt: A kutatás alapötletét az adta, hogy a két háború közötti időszak magyar-csehszlovák kétoldalú kapcsolatok nincsenek kellőképpen feltérképezve. A magyar történetírás a multilaterális szintre, elsősorban a Kisantra koncentrált, a cseh(szlovák) történeti kutatás pedig a korabeli magyar politikát kívánja bemutatni és megértetni, miközben a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok fontosságát is hangsúlyozza.

A korabeli kapcsolatkeresés azonban nem volt véletlen: az Osztrák-Magyar Monarchia egységes piaca után az új államok aránytalan gazdasági struktúrával rendelkeztek, amelyekben olyan alapvető termékek is hiányoztak, mint a szén vagy a liszt. Kutatásom középpontjában az a kérdés áll, hogy a két, számos konfliktus által elválasztott ország között mennyiben volt lehetséges egy normális politikai és gazdasági kapcsolat kialakítása.

A korszakban két magas szintű politikai találkozó volt, mindkettőre 1921-ben került sor. Bár a két ország vezetése ezt követően kerülte ezeket, az 1921-ben felállított négy bizottság (jogi-politikai, pénzügyi, gazdasági, közlekedési) időről időre megvitatta a két ország közötti legégetőbb kérdéseket az 1920-as években.

A gazdasági és kereskedelmi érdekek által inspirált tárgyalások 1927-ben látszólag eredményre vezettek, amikor hatályba lépett a két ország között a kereskedelmi szerződés. Összességében azonban ez sem normalizálta a kétoldalú kapcsolatokat, miközben a nagy gazdasági világválság olyan folyamatokat indított el, amelyek a kétoldalú gazdasági közeledés kiváltó okait is megszüntették.

¹ Gyúrósi Pál, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Kelet-európai Történelem doktori program, doktoranduszhallgató.

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10064719>

E-mail cím: gyurosipal@gmail.com

Kulcsszavak: diplomácia, magyar-csehszlovák kapcsolatok, kereskedelempolitika

Abstract: The basic idea of the research was given by the fact that the Hungarian-Czechoslovak bilateral relations during the interwar-period were not sufficiently mapped. Hungarian historiography focuses on the multilateral level (Little Entente), the Czech (and Slovak) historical research intends to present and understand the Hungarian policy of the time, while also emphasizing the importance of bilateral trade relations.

But the search for contacts at the time was no coincidence: after the single market of the Austro-Hungarian Monarchy, the new states were left with a disproportionate economic structure, from which there were not enough basic products such as coal or flour. My research focuses on the question of the extent to establish a fair political and economic relation between the two countries, separated by a number of conflicts.

There were two high-level political meetings during the era, both in 1921. Although the leadership of the two countries avoided high-level meetings, the four committees (legal-political, financial, economic, transportation) set up in 1921 discussed the most pressing issues between the two countries in the 1920s from time to time.

The negotiations inspired by economic and trade interests seemed to have resulted in 1927, when it came into force the regular commercial treaty. Overall, this did not bring bilateral relations to a standstill either, while the Great Depression launched processes that also eliminated the causes of bilateral economic convergence.

Keywords: diplomacy, Hungarian-Czechoslovak relations, trade policy

BEVEZETÉS

Tanulmányomban az 1920 és 1927 közötti magyar-csehszlovák bilaterális tárgyalásokat és ezen keresztül a két ország kapcsolatát kívánom bemutatni. A történeti kutatásokból jól ismert, hogy a két világháború közötti Magyarországnak ellenséges viszonya volt a szomszédos Kisantant országokkal. A kétoldalú kapcsolatkeresési kísérletek elsősorban a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság/Jugoszlávia irányában ismertek, ugyanakkor az

1920-as években számos tárgyalás volt Magyarország és Csehszlovákia között is a bilaterális viszony normalizálása, illetve fejlesztése érdekében.²

A két ország vezetői már 1921-ben kétszer is találkoztak egymással és a felmerülő problémák kezelése érdekében négy bizottságot alakítottak meg. A jogi-politikai, pénzügyi, kereskedelmi és közlekedési bizottságok munkája változó intenzitással, de folyamatos volt a két fővárosban. A két ország jövőjének és gazdasági szerkezetének alakulása miatt a kereskedelmi tárgyalások voltak a legfontosabbak. A tárgyalásokról írt magyar delegáció feljegyzéseit ugyanakkor eddig még nem dolgozták fel, részben ezeken keresztül kívánom bemutatni a korabeli kétoldalú kapcsolatkeresés alakulását.

Tanulmányom első fejezetében a kétoldalú kereskedelmi forgalom alakulását vázoló fel, amely alátámasztja a közeledés fontosságát és szükségességét. Ezt követően időrendben kívánom bemutatni a két-

² A magyar szakirodalom elsősorban multilaterális szinten mutatja be a csehszlovák kapcsolatokat: Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Harmadik, átdolgozott kiadás. Kossuth Könyvkiadó, 1988., Fülöp Mihály - Sipos Péter Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula, Budapest, 1998. Külön a bilaterális szintet kiemelve elsősorban a következő feldolgozások emelhetők ki: Gulyás László: A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919-1924 - Fiat Iustitia 1. (Máriabesnyő, 2012), Boros Ferenc: Magyar-csehszlovák kapcsolatok 1918–1921-ben. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970. Az 1921-es magas politikai szintű tárgyalásokat Tóth Endre mutatta be nagy részletességgel, akinek – a cseh mellett – magyarul is jelentek meg tanulmányai: Tóth Endre: Az első kétoldalú tárgyalások Csehszlovákia és Magyarország között (1921) Bruck an der Leitha (I. rész). In Fórum Társadalomtudományi Szemle, 4. évf. (2002) 1. sz. Az első kétoldalú tárgyalások Csehszlovákia és Magyarország között (1921) Bruck an der Leitha (II. rész). In Fórum Társadalomtudományi Szemle, 4. évf. (2002) 2. sz., Az első kétoldalú tárgyalások Csehszlovákia és Magyarország között (1921) — Mariánské Lázně. I. rész. In Fórum Társadalomtudományi Szemle, 4. évf. (2002) 3. sz., Az első kétoldalú tárgyalások Csehszlovákia és Magyarország között (1921) — Mariánské Lázně. II. rész. In Fórum Társadalomtudományi Szemle, 5. évf. (2003) 1. sz.

A cseh szakirodalom elsősorban a korabeli Magyarországot kívánja bemutatni: Robert Pejša: Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918-1939, Univerzita Karlova, Praha, 2017., Andrej Tóth [Tóth Endre]: Maďarsko ve dvacátých letech 20. století. hospodářsko „Bethlenovská“ konsolidace nového státu a československo-maďarské -politické vztahy. Praha: Oeconomica, 2015. A korszak bilaterális, a kereskedelmi kapcsolatokra fókuszáló tanulmánya: Marta Romportlová: ČSR a Maďarsko 1918-1938. Bezprostřední vývojová báze a průběh obchodně politických vztahů. Spisy University J.E. Purkyně v Brně, 1986.

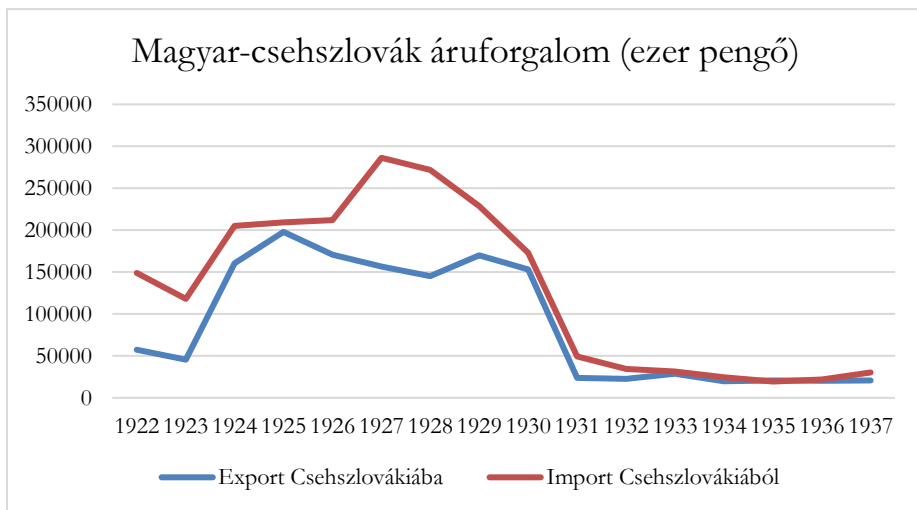
A témában nem született olyan külpolitikai fókuszú szlovák nyelvű szakirodalom, amely a kétoldalú kapcsolatokat mutatná be.

oldalú kapcsolatépítés legfontosabb mérföldköveit, a már említett levéltári forrásokon, a korabeli sajtón és a már megjelent feldolgozásokon keresztül.

I. GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI KAPCSOLATOK A KÉT ORSZÁG KÖZÖTT AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

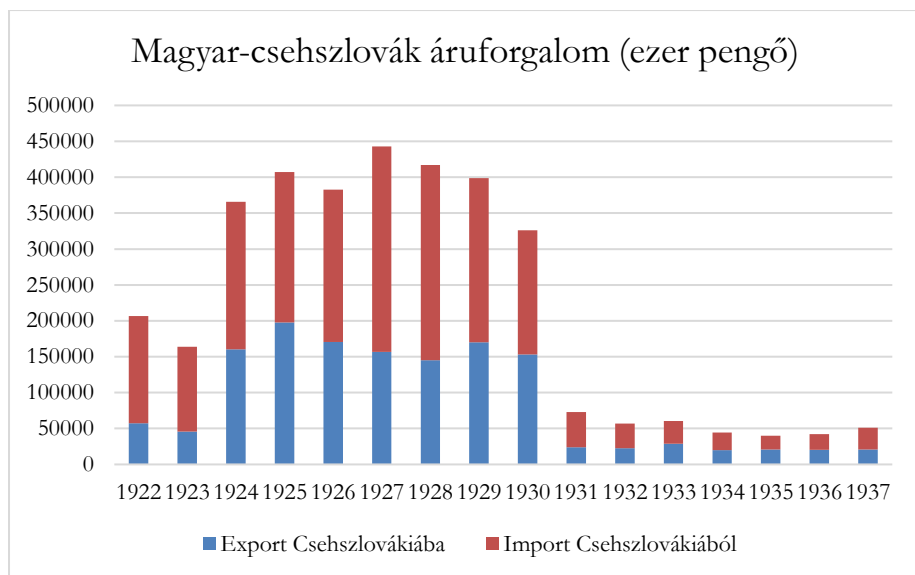
1.1. A két ország közötti kereskedelmi forgalom alakulása

Az 1920-as években Magyarország exportja és importja is jelentős volt a csehszlovák viszonylatban, de a behozott áruk értéke mindig meghaladta a kivitt termékekét. A magyar export az első világháború utáni áruhiányt követően 1924-ben és 1925-ben közelítette meg leginkább a csehszlovák import szintjét, azonban ezt követően fokozatosan elmaradt attól. A világválság éveitől újra közelített egymáshoz az import és az export volumene, ugyanakkor ekkor már mindkettő sokat veszített jelentőségéből (lásd 1. és 2. ábra).³

1. sz. ábra. A magyar-csehszlovák áruforgalom alakulása a két világháború között (a szerző által szerkesztett ábra a Statisztikai Évkönyvek adataiból).

³ Az adatok forrásait a korszakban kiadott STATISZTIKAI ÉVKÖNYVEK (1919-1922 – 1938) jelentik (lásd Felhasznált irodalom).

2. ábra. Az export és az import megoszlása a magyar-csehszlovák kereskedelmi forgalomban (a szerző által szerkesztett ábra a Statisztikai Évkönyvek adataiból).

A kétoldalú kereskedelmi forgalom volumenének alakulása mellett érdemes a kivitel és behozatal legjelentősebb áruit is megvizsgálni. Az öt legnagyobb értékben exportált magyar termék Csehszlovákiába és az öt legfontosabb magyar importtermék Csehszlovákiából 1922-1937 között (lásd 1. és 2. táblázat):

1922		1923		1924		1925	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Búza-, rozsliszt	27610	Búza-, rozsliszt	17049	Búza-, rozsliszt	54933	Búza-, rozsliszt	51938
Sertés	5157	Sertés	8137	Búza	25801	Kukorica	26865
Szarvasmarha	4976	Nyers dohány	2924	Rozs	17618	Búza	23622
Gyapjú	2232	Gyapjú	2775	Gyapjú	8030	Rozs	15197
Nyers dohány	2138	Friss és elkészített hús, kolbász	1890	Kukorica	4501	Disznózsír, szalonna	13863

A magyar-csehszlovák kereskedelmi tárgyalások az 1920-as években

1926		1927		1928		1929	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Búza	38003	Búza	49051	Búza	35284	Sertés	35605
Búza- és rozsliszt	24676	Búza- és rozsliszt	20621	Búza- és rozsliszt	24699	Búza	29439
Disznózsír, szalonna	23389	Sertés	14936	Sertés	16410	Búza- és rozsliszt	21799
Kukorica	16060	Rozs	13399	Disznózsír, szalonna	7679	Szarvasmarha	8763
Sertés	7991	Disznózsír, szalonna	12851	Rozs	7084	Kukorica	8303

1930		1931		1932		1933	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Sertés	26878	Sertés	2881	Disznózsír, szalonna	5170	Disznózsír, szalonna	6083
Búza- és rozsliszt	24548	Gyapjú	2192	Sertés	2844	Kukorica	5173
Búza	23694	Barnaszén	1899	Barnaszén	1714	Sertés	3692
Disznózsír, szalonna	11658	Villamosgépek és készülékek	1379	Szalma	1471	Búza	3286
Szarvasmarha	8245	Nyers bőr	1275	Könyv, folyóirat	1352	Villamosgépek és készülékek	1491

1934		1935		1936		1937	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Disznózsír, szalonna	5369	Disznózsír, szalonna	5090	Disznózsír, szalonna	5454	Disznózsír, szalonna	4656
Sertés	2590	Sertés	4838	Sertés	5065	Sertés	4653
Villamosgépek és készülékek	1870	Villamosgépek és készülékek	1622	Villamosgépek és készülékek	1175	Villamosgépek és készülékek	1498
Széna	1054	Könyv, folyóirat	780	Könyv, folyóirat	817	Barnaszén	971
Barnaszén	657	Nyers bőr	706	Barnaszén	806	Könyv, folyóirat	889

1. sz. táblázat. Az öt legfontosabb Csehszlovákiába irányuló magyar exportcikk az 1920-as és 1930-as években. (a szerző által szerkesztett táblázat a Statisztikai Évkönyvek adataiból).

1922		1923		1924		1925	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Pamutszövet	44835	Pamutszövet	21697	Pamutszövet	47637	Pamutszövet	45404
Gyapjúszövet	18829	Pamutfonál és pamutcérna	10955	Gyapjúszövet	26736	Gyapjúszövet	21429
Pamutfonál és pamutcérna	8880	Pírszén	9518	Bárdolt és fűrészelt fa	15631	Bárdolt és fűrészelt fa	16807
Kikészített bőr	7194	Kőszén	9314	Pamutfonál és pamutcérna	14668	Pamutfonál és pamutcérna	10954
Nyers épület és műfa	6694	Bárdolt és fűrészelt fa	9308	Kőszén	11273	Kőszén	8032

1926		1927		1928		1929	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Pamutszövet	40186	Pamutszövet	48252	Pamutszövet	41351	Pamutszövet	30577
Bárdolt és fűrészelt fa	18430	Bárdolt és fűrészelt fa	32816	Bárdolt és fűrészelt fa	26221	Koksz	20533
Gyapjúszövet	14581	Gyapjúszövet	24932	Gyapjúszövet	19983	Bárdolt és fűrészelt fa	19537
Tűzifa	11171	Nyers épület és műfa	15245	Tűzifa	17030	Tűzifa	15374
Pírszén	10324	Koksz	14265	Koksz	16452	Papíros és papirosárúk	14592

1930		1931		1932		1933	
Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Pamutszövet	23377	Koksz	7026	Kőszén	6259	Kőszén	5042
Bárdolt és fűrészelt fa	17873	Kőszén	6834	Koksz	4324	Koksz	4114
Koksz	14911	Papíros és papirosárúk	3225	Nyers épület-és szerfa	3297	Nyers épület-és szerfa	3242
Papíros és papirosárúk	12258	Gyapjúfonál	3082	Tűzifa	2648	Bárdolt és fűrészelt fa	1521
Gyapjúszövet	11005	Pamutszövet	2681	Gyapjúfonál	1688	Papíros és papirosárúk	1407

1934	1935	1936	1937
------	------	------	------

Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)	Áru	Értéke (ezer pengő)
Koksz	5272	Nyers épület- és szerfa	4283	Nyers épület- és szerfa	5876	Nyers épület- és szerfa	6409
Nyers épület- és szerfa	3387	Koksz	2461	Koksz	4034	Koksz	5773
Kőszén	2704	Nyers bőr	1837	Bárdolt és fűrészelt fa	1943	Vasérc	2811
Vasérc	1375	Bárdolt és fűrészelt fa	1697	Nyers bőr	1267	Bárdolt és fűrészelt fa	1988
Bárdolt és fűrészelt fa	1137	Vasérc	1126	Vasérc	826	Nyers bőr	1949

2. sz. táblázat. Az öt legfontosabb Magyarországra irányuló csehszlovák exportcikk az 1920-as és 1930-as években. (a szerző által szerkesztett táblázat a Statisztikai Évkönyvek adataiból).

A magyar export tekintetében jól látható az 1931-es trendforduló, amelynek következtében nemcsak a kivitt áru mennyisége, de összetétele is megváltozott. A 20-as évek exportjának fontos összetevője volt a búza, illetve a búza- és rozsliszt, amely a 30-as évekre elvesztette jelentőségét. A magyar kivitel trendjéhez hasonlatos a csehszlovák termékbehozatal alakulása. 1922 és 1930 között a legfontosabb importcikkek a könnyűipari (textilipar) termékek voltak, a pamutszövet, gyapjúszövet, pamutfonál és pamutcérna adták a behozatal gerincét. Emellett fontos importtermék volt a kőszén, pirszén, koksz; bárdolt és fűrészelt fa, tűzifa; papírárúk. 1931-től azonban a textilipari termékek jelentősen visszaszorultak, a fa-és széntermékek maradtak elsődlegesek. Azonban ezek volumene is visszaesett a '20-as évekhez képest.

1.2. Politikai kapcsolatok a két ország között⁴

Az I. világháború után a magyar-csehszlovák kapcsolatok – a továbbra is fennálló erős politikai szembenállás mellett – 1921-re tudtak

⁴ A korabeli magyar politika nem fogadta el a Prága által hivatalosan képviselt, a cseh és a szlovák egységet hirdető csehszlovák nemzeteszmét, így a korabeli magyar dokumentumok (kormányzati jelentések, újságok) szinte kizárólag csak „cseh”-ként hivatkoztak Csehszlovákiára, illetve az ország vezetésére is. Tanulmányomban a félreértések elkerülése végett – hacsak nem idézet – csehszlovákként hivatkozok az országra, illetve a képviselőikre is.

rendeződni. A két ország felső vezetése 1921 márciusában és júniusában találkozott egymással. 1921. március 14-15-én az ausztriai Bruckban (Bruck an der Leitha), míg június 23-24-én a csehszlovákiai Marienbadban⁵ találkoztak a felek. A tárgyalásoknak több hozadéka is lett. Egyrészt megalapozta a két ország közötti hivatalos csatornák (követségek) létrehozását. Másrészt a brucki találkozón megalakítottak négy bizottságot (jogi-politikai, pénzügyi, gazdasági, közlekedési), amelyeken keresztül a következő években a két állam a megbeszéléseket folytatta.⁶

Habsburg Károly első restaurációs kísérlete (1921. március 26. – április 5.) a legellenségesebb viszonyt hozta vissza a két ország közé. A megalakuló Bethlen-kabinet azonban folytatni kívánta a konszolidációs politikát, így hamar újra felvette egymással a két fél a kapcsolatot.

II. AZ 1922-ES KERESKEDELMI TÁRGYALÁSOK

A brucki és marienbadi tárgyalások után a gazdasági közeledéshez a politikai helyzet 1922-re ért meg. Ekkor egy kereskedelmi szerződést kívántak kötni, amely lefekteti Magyarország és Csehszlovákia közötti kereskedelem elméleti és jogi alapjait. A kereskedelmi szerződést a legnagyobb kedvezmény elve alapján akarták megkötni, ezt követően kívántak egy vámtarifa-egyezményt kötni. Csakis az utóbbi tartalmazott volna árucikkekre lebontott rendelkezéseket.⁷ A politikai körök elsősorban a kereskedelmi szerződést kívánták megkötni, amelyben biztosították volna a két ország között fennálló gazdasági kapcsolatok jogi és gyakorlati alapját. A – megegyezésben érdekelt – gazdasági körök szemében azonban a részletes árucikk szabályozás volt a tárgyalások lényege.

2.1. Az első tárgyalási napok

A gazdasági bizottság első valódi tárgyalására 1922. október 18-án került sor. A tárgyalópartnerek egyelőre nem tudtak megállapodni a legfontosabb elméleti alapokban, emellett hatásköri problémák is nehezítették a megbeszélést, egyes kérdésekben (nosztrifikálás, bankok stb.) mindkét

⁵ A magyar források és a szakirodalom is a város német elnevezését használja, így azt én is megtartottam. A cseh neve Mariánské Lázně.

⁶ Lásd bővebben: TÓTH, 2002. 3-26. o.

⁷ 8 ÓRAI ÚJSÁG, 1922. október 18. 1-2. o.

ország a saját fővárosában kívánta rendezni azokat.⁸ A csehszlovák delegáció jelentése azonban alapvetően pozitív hangvételű, nem jeleztek megoldhatatlan problémákat.⁹

Az október 19-i ülésen a csehszlovák fél felhívta a figyelmet arra, hogy a hatályban lévő rendelkezések „kifejezetten csak azt mondják ki”, hogy a gazdasági vállalatok képviselőinek az ország területén kell lakóhellyel rendelkezniük, „tehát nem kötik ki, hogy azok cseh-szlovák állampolgárok legyenek”, magyarán a gyakorlatban könnyebben meg lehet felelni a szabályozásnak. A delegáció célja az volt, hogy tompítsa a külföldi vállalatok jogainak túlzott hangsúlyozását, hiszen az „utóbbi időben egy erős mozgalom észlelhető, mely a gazdasági vállalatoknak nemzetiesítését kívánja”. Amennyiben ez túl erős szerepet kap a szerződésben, a ratifikálása nehézségekkel találkozhat.¹⁰¹¹

A magyar-cseh gazdasági tárgyalások harmadik ülésére 1922. október 20-án került sor, amelyen a különféle áruk ki- és behozatali forgalmát szabályozták.¹² A behozatal módja szerint megkülönböztetett árukról a csehszlovák fél három csoportot különböztetett meg. Az első csoportba kerültek a szabadforgalmi áruk. Ezek kivitele és behozatala a legnagyobb kedvezmény elve alapján történik, tehát minden (szerződéses) állam irányában egyenlő feltételek érvényesülnek. A második csoportba tartoznak az „esetről-esetre adott felmentések az érvényben lévő kiviteli és behozatali tilalmak alól.” Itt a csehszlovákok egyértelműen le akarták fektetni, hogy a bizonyos árukra kivetett kiviteli és behozatali tilalmakat általánosan, tehát minden államra kiterjedően alkalmazza a két ország. A harmadik csoportba tartoznak az árukiviteli és behozatali kontingensek. A csehszlovák delegáció a készülő szerződés ezen részében kívánta leszögezni, hogy a rendkívüli gazdasági viszonyok miatt a szerződő felek elismerik a szabad áruforgalom korlátozását, de egyúttal kimondják az elvi hajlandóságot, hogy egymással megállapodásokat fognak létesíteni, amelyekben egymásnak kedvezményeket adnak. A magyar fél ugyanakkor rámutatott, hogy a magyar kormánytól

⁸ MNL-OL-K-69. A CSEH-MAGYAR GAZDASÁGI BIZOTTSÁG OKTÓBER 18-I TÁRGYALÁSAI. 133-139. o.

⁹ AMZV, BUDAPESTRŐL PRÁGÁBA ELKÜLDÖTT IRATOK 1922/1309 (1922.10.18.)

¹⁰ AMZV, BUDAPESTRŐL PRÁGÁBA ELKÜLDÖTT IRATOK 1922/1317 (1922.10.19.)

¹¹ MNL-OL-K-69. MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 19-I ÜLÉS, 1922. 39-44. o.

¹² MNL-OL-K-69. MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 20-I ÜLÉS, 1922. 45-49. o.

ebben a tekintetben „ne várjanak sokat a csehek”, mert Magyarország kereskedelmi és fizetési mérlege kedvezőtlen, így a szabad forgalom korlátozását kénytelen az ország fentartani.

Az október 23-i, negyedik tárgyalási nap elsősorban a határforgalomra és a konzuli kérdésekre vonatkozott. A konzulok fogadására vonatkozó részek is ellentéteket generáltak a két fél között. A csehszlovák oldal a jövőben egy minden külföldi államra vonatkozó konzuli egyezményben kívánta szabályozni a kérdést, így a jelen szerződésben erre csak utaltak volna. Ezzel szemben a magyar fél érdeke az volt, hogy minél előbb szabályozzák a konzulok tevékenységének körülményeit, mert „cseh közigazgatás alá került” a „rég Magyarországra nagy része”, így kulcsfontosságú volt a magyar érdekvédelem biztosítása Csehszlovákiában.¹³

2.2. Az árucseré ügye

Az általános kereskedelmi szerződés és a részletes árucseré-egyezmény szétválasztását szorgalmazó hangok egyre erősebbek lettek. Az *Ujság* című napilap október 25-i cikke szerzőjének értesülései szerint sincs kizárva, hogy a mostani tanácskozásokat csak egy általános szerződéssel fejezik be, míg a részletekre csak később kerül sor. A cikk indoka szerint „[E]z annál inkább lehetséges, mert a szerződésben az általános rész az, amely állandó jellegű és tovább építhető, ellenben az árucseréegyezség többnyire csak néhány hónapra szól, felmondható és az eddigi tapasztalatok szerint egyik félnek sincsen túlságos hasznára.” A cikk csehszlovák forrásokra is hivatkozva elmondja, hogy „maguk a csehek is nagyon jól tudják”, hogy exportjuk nem lehet túl magas, mert „az erősen veszélyeztetett magyar iparral találnák szemben magukat”.¹⁴

Az október 26-i megbeszélésen is felmerült a konkrét árukra vonatkozó árucseré-egyezmény megkötésének a szükségessége. A csehszlovák fél „egészen határozott alakban” felvetette, hogy a magyar kormány hajlandó-e, és ha igen mely időpontban az új vámtarifa után adandó tarifa-engedményekre vonatkozólag az egyezményt megkötni. A magyar delegáció a készülő tarifatorvényre hivatkozott a halasztás érdekében. Ugyanakkor felajánlották, hogyha jelenleg rendszeres tarifaegyezményt nem is kívánnak

¹³ K 69 KÜLÜGYMINISZTERIUMI LEVÉLTÁR KÜLÜGYMINISZTERIUM GAZDASÁGPOLITIKAI OSZTÁLY 646 ÜLÉS JEGYZŐKÖNYVEK. MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 50-54. 1922. OKTÓBER 23-I ÜLÉS, 1922.

¹⁴ AZ UJSÁG, 1922. október 25 (20. évfolyam, 243. szám) 5. o.

kötni, ez nem zárja ki, hogy egyes tarifafételekre vonatkozólag *ad hoc* megállapodásokat kössenek, ha a „közgazdasági szükségesség ezt megkívánja”.

Bár láthattuk, hogy a magyarok egyelőre megelégedtek az elméleti kereteket lefektető kereskedelmi szerződéssel, a csehszlovákok mindenképpen egy konkrét megállapodást is kívántak kötni. A csehszlovák delegáció a korlátozások minimálisra csökkentésével is ezt kívánta elérni. Ennek érdekében a tárgyaláson a delegáció elnöke a kölcsönös árukivitel és árubehozatal korlátozásáról szóló cikkel kapcsolatban azt javasolta, hogy a zárójegyzőkönyv erre vonatkozó részét egészítsék ki azzal, hogy a szerződő felek törekedni fognak arra, hogy ezeket a korlátozásokat – „amelyek a rendkívüli közgazdasági viszonyok szüleményei” – minél hamarabb kiküszöböljék. Emellett azzal is, hogy mindkét fél törekedni fog a másíknak könnyítéseket adni, amelyet egy külön szerződésben, egyes árucsoportokra vonatkoztatnának.¹⁵

Az október 27-i minisztertanácsi ülésen a magyar vezetés számára felmerült, hogy a politikai-jogi és a pénzügyi-kereskedelmi ügyek nem egyenlően haladnak. Míg a budapesti tárgyalásokon a csehszlovákok „nagy előzékenységet tanúsítanak a magyarokkal szemben”, addig nagy nehézségek voltak a prágai tárgyalásokon, a jogi és politikai ügyekben. A magyar fél számára meg kellett határozni, hogy létesítsenek-e a pénzügyi és kereskedelmi kérdésekben egy önálló egyezményt vagy összekapcsolják-e azokat a politikai-jogi megoldatlan témákkal. Budapest szerint ezekben a kérdésekben áthidalhatatlan szakadékok voltak a felek között, a Prága viszont – kisebbség, állampolgárság, visszatelepítés, nyugdíj kérdése – továbbra is belügynek tekintette ezeket, amelyekről nem kell tárgyalásokat folytatni. A pénzügyi egyezmények közül több is jól haladt, a pénzügyminiszter támogatta a gazdasági egyezmény megkötését. A külügyminisztérium ugyanakkor úgy gondolta, a kérdéseket össze kell kapcsolni. Bethlen miniszterelnök úgy ítélte meg, hogy Csehszlovákia „gazdasági krízisen megy át”, és nagy szüksége lenne a gazdasági megegyezésre. Megítélése szerint míg Magyarországnak nem sokat segítene az egyezmény, addig a csehszlovákoknak ez nagyon fontos, így ő is mindenképpen összekapcsolná azokat a politikai-jogi kérdések megoldásával. Ugyanakkor a pénzügyi és kereskedelmi minisztereket arra kérte, a tárgyalásokat úgy folytassák, hogy a

¹⁵ HU-MNL-OL-K69. MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 26-I ÜLÉS, 1922. 58-62. o.

kötendő szerződések „egymagukban is jók legyenek”. A miniszterek többsége a témák összekapcsolását támogatta, a kereskedelmi miniszter szerint ugyanakkor tévedés, hogy a gazdasági szerződéssel csak a csehszlovákok járnának jól.¹⁶

2.3. A tárgyalások befejezése

A budapesti csehszlovák képviselő november 4-én küldött távirata szerint a tárgyalások normálisan folytatódnak, a kereskedelmi szerződés gyakorlatilag készen volt. A jelentés konstataálta, hogy a tárgyalások – a Prágából átkerülő – nosztrifikációval kapcsolatban folytatódnak, amelyben azonban a legnagyobb különbségek már megoldódtak¹⁷, egyes ellentétek az adók és illetékek területén adódtak.¹⁸ A nosztrifikáció Budapestre „költöztetésével” a felek célja az volt, hogy összekapcsolják a pénzügyi és kereskedelmi tárgyalások témáit.¹⁹ Tehát a korábbi magyar stratégia csak részben tudott érvényesülni, több politikai kérdést nem sikerült becsatornázni a kereskedelmi tárgyalásokba.

Végül – egy kis szünetet követően – november 22-én kerül sor a „magyar-cseh bizottság” következő ülésére.²⁰ Ezen a napon került sor a szerződésnek és mellékleteinek aláírására.

III. A KÉTOLDALÚ VISZONY HELYZETE 1922 ŐSZI TÁRGYALÁSOK UTÁN

3.1. A kapcsolatok alakulása 1923-1925 között

1922-ben már úgy tűnt, hogy a felek számos kérdésben meg tudnak állapodni egymással, 1923-ban ugyanakkor továbbra sem sikerült jelentős eredményeket elérni. A kétoldalú viszony egyes időszakokban újra mélypontra jutott, Magyarországnak a népszövetségi kölcsön elnyerése érdekében – a kapcsolatok konszolidálása volt az érdeke. Feltételezhető,

¹⁶ HU-MNL-OL-K27 3. JELENTÉS A MAGYAR-CSEH (*SIC!*) GAZDASÁGI ÉS POLITIKAI TÁRGYALÁSOKRÓL (KÜM). 2-8. o.

¹⁷ AMZV, BUDAPESTRŐL PRÁGÁBA ELKÜLDÖTT IRATOK 1922/1402

¹⁸ AMZV, BUDAPESTRŐL PRÁGÁBA ELKÜLDÖTT IRATOK 1922/1410

¹⁹ PESTI NAPLÓ, 1922. november 7. (73. évfolyam, 253. szám) 6. o.

²⁰ HU-MNL-OL-K69. MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 22-I ÜLÉS, 1922. 79. o.

hogy Prága ezt kihasználva kívánta Budapestet a tárgyalóasztalhoz (vissza)ültetni. A kétoldalú megbeszélések eredménye négy egyezmény megkötése lett, amelyeket azonban 1923-ban még nem ratifikáltak a felek.

Az évek óta húzódozó árucseremegállapodás történetében új politikai realitást hozott, hogy Magyarország életbe kívánta léptetni az ún. „autonóm vámtarifáit”. Ezzel összefüggésben a magyar kormány meg akarta szüntetni a behozatali korlátokat, illetve egy magasabb vámtarifát kívánt életbe léptetni. A tárgyalások szempontjából ennek a lényege az volt, hogy kezdetben egy nagyon magas összeget állapítanak meg, amelyet a kétoldalú megegyezések során időről-időre lehet mérsékelni.

Az 1925-ben tovább folytatódtak azok a gazdasági tárgyalások, amely ekkora már egyértelműen a domináns szerepet töltötte be a két fél közötti egyeztetéseken. A csehszlovákok által képviselt pénzügyi-jogi kérdések egy részét ekkorra már lezárták, nemcsak, hogy megállapodtak a felek, de az egyes egyezményeket is becikkelyezték. A magyar fél által követelt politikai témakör – ti. a kisebbségek helyzete – a háttérbe szorult, ezekben a magyar félnek nem sikerült előrelépést tennie, illetve más politikai célokra sem akarták már felhasználni a témát. A magyar sajtó továbbra is gyakran írt a kisebbségeket ért atrocitásokról, ezek azonban már közvetlenül nem akasztották meg a tárgyalások folyamatát, a két fél közötti bizalom már elért egy bizonyos munkakapcsolati szintet.

3.2. A tárgyalások folytatása

A csehszlovák delegáció a tárgyalások folytatására – többszöri halasztás után – 1925. február 2-án érkezett Budapestre.²¹

A tárgyalásokról szóló sajtóhírek komoly nehézségekről számoltak be. A csehszlovák fél számos cikk tekintetében 70-80 vagy akár 90%-os vámmérséklést követelt, amely a magyar fél számára elfogadhatatlan volt. A csehszlovákok emellett javasolták, hogy Magyarország a forgalmi adó revíziójakor kerülje a kettős adóztatást.²² A magyar fél ugyanakkor az adózás kérdését belügynek tekintette, illetve egyfajta versenykiegyenlítő eszközként tekintettek rá, hiszen az egyes országokban – különösen az exportra termelő iparágak esetében – az adó jóval kisebb mértékű volt, mint Magyarországon.²³

²¹ AZ UJSÁG, 1925. február 4. (22. évfolyam, 27. szám) 3. o.

²² AZ UJSÁG, 1925. február 27. (22. évfolyam, 47. szám) 12. o.

²³ AZ UJSÁG, 1925. február 25. (22. évfolyam, 45. szám) 12. o.

A magyarok a mezőgazdasági termékek és a bor kivitelére, a csehszlovákok pedig a gépipar és cipőgyárak részére, illetve még néhány iparcikk számára kértek kedvezményeket.²⁴ A két álláspont között a delegációk kompetenciáit meghaladó ellentétek voltak, ezért a tárgyalások ideiglenesen megszakadtak, és a csehszlovák delegátus visszautazott Prágába.²⁵

A csehszlovák delegáció március végén, április elején érkezett vissza Budapestre,²⁶ de a tárgyalások már a hónap elején újra megfeneklettek.²⁷ A tárgyalásokról beszámoló hivatalos magyar tájékoztatás szerint a csehszlovákok 160 magyar vámtétel ügyében terjesztettek elő kívánságokat, magyar részről 40 csehszlovák vámtételnél kért Budapest engedményeket.²⁸

A 1925 májusában ismét folytatódó tárgyalásokon az egyes termékek vámtételeiben kellett megegyezni. A fő ütközőpontok továbbra is a textil-, a liszt- és a borvámok voltak. A csehszlovákok a textilvámok jelentős leszállítását kérték, míg a magyar fél a jelenlegi helyzet fenntartását, tehát a vámentes mezőgazdasági termékexport fenntartását szorgalmazta.²⁹ A csehszlovák vámok esetében kompromisszumként merült föl Prágában, hogy míg a lisztbehozatal vámtételeit megemelnék, addig a búzabehozatalt elősegítenék,³⁰ azonban addig nem lehetett előrelépni, amíg Prága nem vezette be új vámtarifáját. A csehszlovák minisztertanács végül június elején fogadta el az agrárvámrendeletet.³¹ Ezek alapján a gabonavámokat akkor léptetik életbe, ha a búza ára 180 csehszlovák korona alá esik métermázsánként (akkor 240 korona volt). Ennél súlyosabb terhet jelentett, hogy a lisztre métermázsánként 12 csehszlovák korona forgalmi adót vetettek ki.³²

3.3. A tárgyalások alakulása 1926-ban

Miután 1925-ben a magyar és csehszlovák tárgyalófelek eljutottak a kereskedelmi szerződés előzetes szövegének második olvasatáig, a tárgyalások folytatását a 1926 tavaszára tűzték ki. Továbbra is a magyar

²⁴ ESTI KURIR, 1925. március 10. (3. évfolyam, 56. szám) 14. o.

²⁵ ESTI KURIR, 1925. március 20. (3. évfolyam, 65. szám) 5. o.

²⁶ 8 ÓRAI UJSÁG, 1925. április 2. (11. évfolyam, 75. szám) 1. o.

²⁷ BUDAPESTI HÍRLAP, 1925. április 8. (45. évfolyam, 80. szám) 10. o.

²⁸ NEMZETI UJSÁG, 1925. május 8. (7. évfolyam, 103. szám) 13. o.

²⁹ MAGYARORSZÁG, 1925. május 5. (32. évfolyam, 100. szám) 4. o.

³⁰ ÚJ NEMZEDÉK, 1925. május 17. (7. évfolyam, 111. szám) 12. o.

³¹ NEMZETI UJSÁG, 1925. június 6. (7. évfolyam, 125. szám) 13. o.

³² NEMZETI UJSÁG, 1925. június 7. (7. évfolyam, 126. szám)

gabona- és a csehszlovák ipari kivitel (leginkább textilipar) volt a legfontosabb kérdés a felek között.³³

1926-ban ismételten úgy változtak a körülmények, hogy a felek közelebb kerültek a gazdasági megállapodás megkötéséhez. 1926 nyarán járt le Prága számára a trianoni szerződés által biztosított magyarországi legnagyobb kedvezmény elve, ezért sürgetőbbé vált a szerződés megkötése. Csehszlovákia ekkor számos mezőgazdasági termékre minimális vámtételeket vezetett be, így a magyarok számára is fontossá vált egy a megegyezés. Bár továbbra sem szűnt meg a bizalmatlanság, sőt egy időben vámháború kitörése is fenyegetett, a két ország együttműködése 1925-höz képest is javult.

Az új csehszlovák vámtörvény 1926. július 15-én lépett hatályba, amelyet a magyar közvélemény a vámháború kitöréseként értékelt.³⁴ Csehszlovákia – erősítve saját mezőgazdaságát és élelmiszeriparát – ekkor vezette be az ún. „minimális vámokat”, amelyeket nem lehetett kereskedelmi szerződések útján leszállítani.³⁵

Csehszlovákia azonnal meg akarta kezdeni a tárgyalásokat, ám addig is egy ideiglenes megoldással a magyar fél számára a minimális vámtételeket léptették volna életbe.³⁶

IV. A KERESKEDELMI SZERZŐDÉS MEGKÖTÉSE

4.1. A tárgyalások 1926. második felében

A tárgyalásokra való időnyerés után folytatódtak a megbeszélések. A csehszlovák minimális vámokkal szemben a magyar fél a legnagyobb kedvezményt ajánlotta fel. Augusztus második felében az egyes termékek mintegy felében már megegyeztek a felek.³⁷ Végül még az utolsó nyári hónapban sikerült megegyezni egy négy hónapos provizóriumban, amelyben Prága a minimális vámtételeket, Budapest pedig a legnagyobb kedvezmény

³³ UJ NEMZEDÉK, 1926. január 5. (8. évfolyam, 3. szám) 5. o.

³⁴ PESTI HÍRLAP, 1926. július 8. (48. évfolyam, 151. szám) 5. o.

³⁵ PESTI NAPLÓ, 1926. június 10. (77. évfolyam, 128. szám) 3. o.

³⁶ PESTI NAPLÓ, 1926. július 14. (77. évfolyam, 156. szám) 3. o.

³⁷ 8 ÓRAI UJSÁG, 1926. augusztus 26. (12. évfolyam, 192. szám) 1. o.

elvét biztosította.³⁸ Az ideiglenes rendezés szeptember 1-jétől lépett hatályba³⁹, miközben a tárgyalások tovább folytatódtak.

Bár több híradás is pozitívan számolt be a megbeszélésekről, október végére „holtpontra jutott a tárgyalás”. A magyar fél szerint Prága nem hajlandó engedményeket tenni a lisztexport ügyében, illetve az élőállat-kivitelt is megnehezítené. Magyarország szerint Csehszlovákiának változtatnia kellene a minimális vámon, mert így felmerül a kérdés, hogy van-e értelme a szerződéskötésnek. A magyar fél az ügyben a Népszövetséghez kívánt fordulni, amely korábban kiemelte, Magyarország olyan szerződéseket kössön a szomszédos államaival, amelyek a természetes iparágait támogatják (pl. malomipar, állatexport). Az *Ujság* megjegyezte, „az ezzel kapcsolatos tárgyalás már igen előrehaladott állapotban van.”⁴⁰ A lap értesülése szerint a csehszlovák minimális vámok bevezetése óta a gabona és a sertésexport „változatlanul nagy mennyiségben ment Csehországba”, ugyanakkor a lisztkivitel „katasztrófális” helyzetben van. A lisztkivitel rentábilisé tételéhez azonban nem lenne elég a vámok leszállítása, „hanem szükség van még forgalmi adókedvezményekre, a fuvardíj tarifák rendezésére, a devizakérdés rendezésére.” Az októberi tárgyalásokat az új csehszlovák kormány megalakulása is nehezítette.⁴¹

4.2. A tárgyalások folytatása a szerződés megkötéséig

Habár a sajtó továbbra is az egyoldalú magyar engedményeket emelte ki,⁴² a tárgyalások jól haladtak. Januárban elkészült az állategészségügyi határforgalmi és vámkezelési egyezmény is.⁴³ A felek a vasúti tárgyalásokon is segítették a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését. A két ország célja az volt, hogy kölcsönösen kedvezményes díjszabást alakítsanak ki a köztisztviselőknek.⁴⁴ A boripari érdekeltségek is elégedettek voltak, információik szerint megkapják az olaszoknak és franciáknak nyújtott kedvezményeket.⁴⁵

³⁸ ESTI KURIR, 1926. augusztus 27. (4. évfolyam, 193. szám) 1. o.

³⁹ UJ NEMZEDÉK, 1926. szeptember 1. (8. évfolyam, 197. szám) 12. o.

⁴⁰ UJSÁG, 1926. október 30. (2. évfolyam, 247. szám) 1. o.

⁴¹ UJSÁG, 1926. október 30. (2. évfolyam, 247. szám) 15. o.

⁴² MAGYAR GYÁRIPAR, 1927. január 1. (18. évfolyam, 1. szám) 18. o.

⁴³ MAGYARORSZÁG, 1927. január 9. (34. évfolyam, 6. szám) 18. o.

⁴⁴ REGGELI HIRLAP, 1927. január 13. (36. évfolyam, 9. szám) 4. o., Ujság, 1927. január 13. (3. évfolyam, 8. szám) 2. o.

⁴⁵ BORÁSZATI LAPOK, 1927. január 22.–59. évfolyam 4. sz. –31. o.

1927. február elején a magyar delegáció visszaérkezett Prágából Budapestre. Ekkor már nagyrészt minden árucikkben megállapodtak a felek, már csak néhány textilipari termékről kellett további egyeztetéseket folytatni. A magyar fél mintegy 400 vámtételt kötött le a csehszlovákoknak az autonóm vámtarifa különböző kategóriáiban, amelyeknél átlagban 25-30%-os vámleszállítást biztosítottak.

A sajtó értékelése szerint azonban a további kereskedelmi tárgyalásokra „alig maradt már olyan tétel”, amelyet még fel lehetett volna használni. A magyar ipari és mezőgazdasági érdekeltségek sem voltak megelégedve az addigi eredményekkel, az ipar szerint az ország ezekért cserében nem kapott ellenszolgáltatást, a legtöbb kedvezmény alapján a csehszlovákok már minden árucikkben vámmérséklést kapnak, miközben fordítva ez csak mintegy 30-40 árucikkre terjed ki. A mezőgazdasági érdekeltségek szerint a minimális vámok fenntartása mellett „úgyszólván értéktelen a cseh szerződés”. A sikeres megállapodást ahhoz kötötték, hogy a magyar félnek milyen „koncessziókat sikerül elérnie”.⁴⁶

4.3. A kereskedelmi szerződés értékelése és aláírása

Már a szerződés végső megkötése előtt értékelte a magyarországi politikai és gazdasági elit a hamarosan elkészülő megegyezést, és ez tartalmában megegyezett a megállapodás utáni értékelésekkel.

A szerződést nem kritizáló sajtó szerint „külpolitikai okokból örömmel kell fogadni minden újabb kereskedelmi megállapodást, amelyet Csonkamagyarország szomszédaival köt, mert a jövő útja gazdasági béke és a kereskedelmi forgalom zavartalansága.”⁴⁷ A szerződés hatálybalépése előtt számos magyarországi érdekeltség a csehszlovák áruk dömpingjétől⁴⁸ tartott, illetve attól, hogy a kedvezőbb árazás nem fog a fogyasztókig érni. A *Magyar Gyáripar* szerint azzal, hogy Magyarország a tárgyalásokat a provizórium alapján kezdte el 1926-ban, kiengedte a kezéből a legfontosabb tárgyalási alapot. Ennek következtében Közép-Európában Magyarországon van a legalacsonyabb vámvédelem. A cikk szerint csak a gazdasági béke lett az egyetlen eredmény, viszont túl nagy áldozatokkal.⁴⁹ Egy másik vélemény szerint a magyar kivitel szempontjából jelentős tételekre – búza, rozs,

⁴⁶ PESTI NAPLÓ, 1927. február 12. (78. évfolyam, 34. szám) 20. o.

⁴⁷ KIS UJSÁG, 1927. április 6. (40. évfolyam, 78. szám) 8. o.

⁴⁸ PESTI NAPLÓ, 1927. július 24. (78. évfolyam, 166. szám) 27. o.

⁴⁹ MAGYAR GYÁRIPAR, 1927 április 1. (18. évfolyam, 4. szám) 6-7. o.

szarvasmarha, sertés, zsír, szalonna és liszt – sikerült a minimális vámot biztosítani, miközben számos más mezőgazdasági cikk⁵⁰ és kiviteli iparcikk⁵¹ esetében jelentős vámmérséklést értek el a magyarok. A *Magyarság* szerint a szerződés kínosan megdöbbenő ismétlése annak a példátlanul álló kereskedelempolitikai és külpolitikai szolgálai „megalázkodásnak”, amelyet Franciaország irányában is tanúsított Magyarország. A cikk szerint miközben számos csehszlovák cikknek nyújt kedvezményt a szerződés, addig a magyar áruk nem juthatnak be Csehszlovákiába.⁵²

Bizonyos politikusok azzal érveltek az erőteljes vámleszállítások mellett, hogy azok rendkívül magasak voltak, megtartásuk irreális követelés lenne, amit senki nem is gondolt komolyan.⁵³ Báró Sztérényi József, volt kereskedelemügyi miniszter szerint a szerződést a magyar mezőgazdaság, valamint a csehszlovák ipar szempontjából és általánosan kell értelmezni. A minimális vámok miatt a mezőgazdaságnak nem előnyös a szerződés, amely az alacsonyabb vásárlóerő miatt kihat a csehszlovák iparra is. Általánosan viszont „a szerződés megkötése következtében Csehország és Magyarország között csökkennek a súrlódási felületek és oly politikai légkör fog megteremni, amely biztosítja mindkét állam nyugodt gazdaságpolitikai fejlődését.”⁵⁴

A több hétig tartó budapesti szövegezési munkálatok után végül 1927 májusában írták alá a felek a szerződést, amelyet még el kellett fogadnia mindkét parlamentnek is. A szerződés célja, a „kereskedelempolitikai kapcsolatok kiépítése” és az „áruccsereforgalom feltételeinek megteremtése” volt. Emellett a magyar mezőgazdasági termékek exportlehetőségében látták az előnyt, amely a minimális vámtételeket biztosította a magyar áruk számára. A szerződés keretét a 31 szakaszból álló általános kereskedelmi szerződés adta, amely a kölcsönösen a legnagyobb kedvezmény elvén alapult. A szerződés mellékletei pedig a kölcsönös vámtarifaengedményeket tartalmazó listák, az egyes ipari és szállítóvállalatok székhelyáthelyezéséről szóló egyezség, a vasúti megállapodások és a kisebb határszéli forgalom

⁵⁰ Barack, cseresznye, meggy, hagyma, paradicsom, burgonya, dinnye, zöldbab, zöldborsó, túró, bor stb.

⁵¹ Gyümölcs- és főzelékkonzervek, borpárlat, pezsgő, szalámi, keksz, kaszák, sarlók, mezőgazdasági gépek, villamos motorok, izzólámpák, fényképészeti papíros, gumiból készült áruk stb.

⁵² MAGYARSÁG, 1927. június 4. (8. évfolyam, 126. szám) 1. o.

⁵³ DUNÁNTÚL, 1927. április 17. (17. évfolyam, 87. szám) 24. o.

⁵⁴ PESTI NAPLÓ, 1927. július 12. (78. évfolyam, 155. szám) 13. o.

megkönnyítése tárgyában kötött egyezség, végül a vámkartellszerződés és az állategészségügyi egyezmény voltak. A szerződés fél évre bármikor felmondható volt.⁵⁵ A szerződés 1927. augusztus 8-án lépett hatályba.⁵⁶

ÖSSZEGZÉS

A kereskedelmi forgalomra vonatkozó adatokból jól látszik, hogy a két világháború közötti időszak a gazdasági kapcsolatok tekintetében Magyarország és Csehszlovákia között alapvetően két korszakra osztható. Míg a '20-as években Csehszlovákia létfontosságú ország volt a magyar kivitel és behozatal szempontjából is, addig a '30-as években jelentősen vesztett pozíciójából. A kétoldalú kapcsolatok szempontjából megállapítható, hogy a gazdasági egymásrautaltság csak az első évtizedben állt fent, a két országot ezt követően már jóval kevésbé volt fontos a másik számára. Kiemelhető azonban, hogy a kétoldalú gazdasági tárgyalások nem voltak döntő hatással az áruforgalom alakulására, az 1927-es kereskedelmi szerződés nem tudta befolyásolni az addigi áruforgalom alakulását. A tárgyalások inkább politikai eszköznek bizonyultak, amellyel mindkét fél a saját stratégiai céljait kívánta megvalósítani. Magyarország a kétoldalú engedményekért cserébe politikai engedményeket várt, egyrészt a csehszlovákiai magyar kisebbség részére, másrészt Magyarország mozgásterének növelése érdekében. Csehszlovákia a javuló magyar kapcsolatoktól regionális hegemóniája fejlesztését kívánta biztosítani gazdasági és politikai oldalról egyaránt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szakirodalom

TÓTH, ENDRE (2002). Az első kétoldalú tárgyalások Csehszlovákia és Magyarország között (1921) Bruck an der Leitha (I. rész). Fórum Társadalomtudományi Szemle. Letöltés helye: <https://forumszemle.eu/2002/06/06/toth-endre-az-első-ketoldalú-targyalások-csehszlovákia-es-magyarország-kozt-1921-bruck-an-der-leitha-i-resz/> (Letöltve 2022.09.27.)

⁵⁵ BUDAPESTI HÍRLAP, 1927. május 7. (47. évfolyam, 103. szám) 5-6. o.

⁵⁶ PESTI NAPLÓ, 1927. augusztus 9. (78. évfolyam, 179. szám) 19. o.

Korabeli újságok

8 Órai Újság, Borászati Lapok, Budapesti Hírlap, Dunántúl, Esti Kurir, Kis Újság, Magyar Gyáripar, Magyarország, Magyarság, Nemzeti Újság, Pesti Hírlap, Pesti Napló, Reggeli Hírlap, Uj Nemzedék, Az Újság, Újság

Korabeli kiadványok

Statisztikai Évkönyvek

- A M. KIR. KORMÁNY 1919-1922. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1926. 104-112. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1923-1925. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1928. 144-160. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1926. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1929. 121-138. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1928. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1930. 140-162. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1930. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1932. 121-147. o. A M. Kir. Kormány 1932. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1932. 138-164. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1934. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1936. 149-175. o.

- A M. KIR. KORMÁNY 1936. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1938. 150-168. o.
- A M. KIR. KORMÁNY 1938. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS AZ ORSZÁG KÖZÁLLAPOTAIRÓL SZÓLÓ JELENTÉS ÉS STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai R.-T. könyvnyomdája, Budapest, 1938. 155-173. o.

Levéltári források

AMZV

ARCHIV MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ, PRAHA – A prágai

Külügyminisztériumból kiküldött táviratok.

POLITICKÉ ZPRÁVY: BUDAPEŠŤ – A budapesti külképviseletről írt táviratok

HU-MNL-OL-K27

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Miniszterelnökségi Levéltár, Miniszterelnökség, Minisztertanács i jegyzőkönyvek

1922. 10. 27.-i ülés. Jelentés a magyar-cseh gazdasági és politikai tárgyalásokról (KüM) 2-8. o.

HU-MNL-OL-K69

Magyar Nemzeti Levéltár, K 69 Külügyminisztériumi Levéltár
Külügyminisztérium Gazdaságpolitikai Osztály 646. Ülés jegyzőkönyvek.

A CSEH-MAGYAR GAZDASÁGI BIZOTTSÁG OKTÓBER 18-IKI TÁRGYALÁSAI, 133-139. o.

MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 19-IKI ÜLÉS.139-144. o.

MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 20-IKI ÜLÉS.145-149. o.

- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 23-IKI ÜLÉS.
150-154. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 25-IKI ÜLÉS.
155-157. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 26-IKI ÜLÉS.
158-162. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. OKTÓBER 31-IKI ÜLÉS.
163-164. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 5-IKI ÜLÉS.
165-166. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 6-IKI ÉS 7-IKI
ÜLÉS. 167-172. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 8-IKI, 9-IKI ÉS
10-IKI ÜLÉS. 173-175. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 13-IKI ÜLÉS.
176. o.
- MAGYAR-CSEH GAZDASÁGI TÁRGYALÁSOK, 1922. NOVEMBER 22-IKI ÜLÉS.
179. o.